

Լրագիր Գարաթման

Թիի 8 21 (9) Փետրվարի 1857

ԲՈՂԱՆԳՆԵՐԻ ԿՈՒՅՈՒՄԻՆ

- ՌԻՍՏՐԻՈՒ. Դանա, քան ի խառնութեանց խնդիրը:
ԳԱՆՆԱԼ. Օրենսդիր ժողովքն քաղաքի:
ԴԻՄԻՏՐԻՍ. Տեղապետը քաղաքի:
ԵՆԻՊԵՆ. Խորհրդարանի քանդակ:
ԻՆՈՒՍԵՍՏԱՆ. Տեղապետը քաղաքի:
ԳՈՐԾԱՆԵՐ. Զոհողները քաղաքի:
ՈՒՍՏՐԻՍ. Զոհողները քաղաքի:
ԴԻՄԻՏՐԻՍ. Զոհողները քաղաքի:
ԵՆԻՊԵՆ. Խորհրդարանի քանդակ:
ԻՆՈՒՍԵՍՏԱՆ. Տեղապետը քաղաքի:
ԳՈՐԾԱՆԵՐ. Զոհողները քաղաքի:
ՈՒՍՏՐԻՍ. Զոհողները քաղաքի:

ՍԻՍՏՐԻՍ

ՎԵՐՆԱ, 21 Փետրվարի

Լրագիրը քաղաքագետներն եւ գլխաւոր լրագիրներն զբաղեցնողն հիմա Դանաքեան իշխանութեանց միանալուն խնդիր է: Բայց ի Վաղարշապէս եւ քանի մը պզտիկ տեղութեանց լրագիրներէն եւրոպայի ամեն մեծ լրագիրներն աւ միութեան գէտ կը գրեն եւ զանիկոյ Օսմանեան տէրութեան ամբողջութեան եւ եւրոպայի շահին վնասակար ու փաթիլի դեռապատճառովն որոշմանցը լրագիրներն հակառակ կը համարին: Ինչպէս նախ ինքեաց թուականս մէջ համաստիս ծանուցիր, երբ որ փաթիլի դեռապատճառովն մէջ Վաղարշապէս աստիպելովն աւ խնդրոյն վրայ խօսուելու սկսաւ, Եւստիպիոսի ներկայացուցիչը Պաշ կոմսն բաւ ինչ աւ խնդիրն Օսմանեան տէրութեան պէտք է լինուի որ իրեն իշխանութեանց վերին տէր ուրոշէ: Իսկ Անգլիայի դեսպանն լսաւ թէ չէ ինչ միայն տար որոշումը Բարձրագոյն դուռը պէտք է որ ընէ, այլ նոյն իսկ աստիպելովն իրմ պէտք է ըլլայ, այնպէս որ ինչ Դուռը պայտիս աստիպելովն մը չընէ, Ժողովքն ամենեւին աւ խնդրոյն վրայ պէտք չէ որ խօսի: Միանգամայն Ժողովքն լսաւ որ աւ խնդիրն մէջ երկրին բնակչաց կարծիքն ալ պէտք է խմանալ: Օսմանեան դեսպանին ժողովքին մէջ աւ միութեան գէտ զննելն արդէն յայտնի է: Իշխանութեանց միութեան

նախ Վաղարշապէս տէրութեան ամբողջութեան վնասակար կրնայ դիւրաւ խնդրուիլ: Բայց զի զաւանջ միայն ինչպէս խնդրուիլ խորհուրդը նոյն դաւաններուն վրայ ստորագրել իշխան մը (Եւստիպիոսի պզտիկ տէրութեանց իշխան մը) զննել է, որով ի հարկէ Օսմանեանց վերին տէրութեանը կողմէ կամուրջ նոյն դաւաններէն լրագիրներ կը ընդունի, եւ ուն տեսն անգլիական լրագրաց լրագիրն համեմատ արեւելեան պատերազմը լրագիրներն պարտաւ անգլիական կ'ըլլայ, որուն մի միայն պատճառն Օսմանեան տէրութեան ամբողջ պահպանելն էր: Բայց աւ միութեան նախ ինչ համար Եւստիպիոսի շահին ալ վնասակար է: Իշխանութեանց ժողովուրդները ինչպէս եւ արդար տարբեր, բայց կրնորով Կառապի հետ նոյն են, եւ աւ պատճառաւ միշտ Կառապի տարբերութեան անոնց վրայ տեսիլ եւս պիտ'որ ստանկանայ, եւ փոխանակ Օսմանեանց եւ Կառապի մէջ ինչ մը կողմնուի, ինչպէս միայն ինչպէս կ'ըլլայ, անպակասն, աւելի եւս նոյն տէրութեան դուռն ինչ մը պիտ'որ տայ: Երկէն արեւելեան պատերազմին սկսելէն յետոյ, 1853ին ամառը ինչ կողմնուի կայսրն աւ յատակադիմն ունէր երկա իշխանութեանց միայն ինչ եւ աստիպելն անհախ (իսկ կ'ըլլաւ) տէրութեան մը կողմնուի, եւ կ'ուրէր անոնց վրայ Կերմանիայի Օրտոմանցի դրսութեան ցեղէն իշխան մը զննել, որն որ Կառապի տար ինչպէս հետ արգականութեան անի: Կառապի աւ ինչպէս մէջ ուրիշ շահ մ'աւ ունի, զորն որ Պրիւսիան մէջ հարապակեաց շահ մ'աւ ունի: Կառապի աւ անոնց լրագիրն յայտնի կը ծանուցանէ, այսինքն ասով երկը մեծ տէրութեանց զաւանջութեանը բարձրութեան քակել, անոր համար ալ ինչ աւ պէտք ինչ կարծիքը անոնց եւս կ'ըլլայ եւ կը սպաս տեսնելու ինչպէս անի: Նայել ինչպէս, որպէս ինչ զանիկոյ ինչ շահին դրսութեան: Բայց որպէս որ կ'ըլլայ աւ ինչպէս որոշումը մեծամեծ կ'ըլլաւ եւ գ'աւարտ ինչպէս: Կառապի աւ պիտ'որ ինչպէս եւ գ'աւարտ մէկ նոր դեսպանաւորով մ'ալ պատճառ պիտ'որ ըլլայ:

ԳԱՂԴԻՍ

ՊԵՐՆԱ, 16 Փետրվարի: Եւստիպիոսի ժողովքն մեծամասն կողմէն ներկայութեանը բացուելու: Ինչպէս ինչ զաւանջութեան մէջ

նախ Վաղարշապէս տէրութեան խնդիրներն իշխանութեան, այսինքն Կառապի տարապակեան վերջանալ, եւ խաղաղութեան հաստատուիլ: Եւստիպիոսի եւ Զեյթունի մէջ եղած դժաւութեան դուրսիլ, Զեյթունի դրսութեան կարգի դրսիլ եւս պէտք է, եւս ետքն աւ ինչպէս: Կառապի տէրութեանց մէջ հիմայ կատարուի միասնութիւն կը տեսիլ, պէտք է որ մասդրութեան երկրին ներքին վիճակին վրայ զարժնուի, եւս ցոյցուի ինչ ինչպէս տէրութեան մուտքին երկրաւոր տեսնալ վրայ են, եւ ինչ արեւելեան պատերազմին պատճառաւ անգլիական նոր տուրքին (հարկին 10) 1858ին պիտ'որ վերջանան, եւս որովհետեւ ասով տէրութեան եւս անոնց հաւասարակշռութեան պիտ'որ կորսուի, ինչը Ժողովքին աստիպելովն պիտ'որ ինչ որ բաժանարարութեան ինչպէս վրայ տեսիլ դրսիլ: Եւս զաւ միանգամայն ծանուցի որ ինչ զորպէս եւս ինչ տարին պաշտամտարներուն օժիկը պիտ'որ աւ երկուի:

Եւս որքա լուր մը տարածուելու որ Վաղարշապէս կայսրու հետ կ'ըլլայ գէտ դաւանութեան մ'եղիլ, եւս լուրը հետեւեալ գիտուածն յատուցելու: Եւս 12ին կայսրու հետ ինչ պաշտական արկիներովը Կառապի պարտին պարտեղը պարտելու ասան, Ժողովքին մէջ ինչ տասարդ մարդ մը դուրս ելաւ: Եւ ինչ անգլիական ծուկ չորեքս: Եւս Կառապի պաշտական վրայ հասան եւ զինքն լսեցին: Կայսրու հետ ինչպէս թէ մ'ալ պիտ'ըլլայ, բայց ետքը երկուստեք ինչպէս ինչպէս բաւ, Կառապի, ինչ ինչ մը: Եւս ալ բնական ինչ ծանուցեցաւ: Եւս աստիպելովն յանձնուեցաւ որ ինչ պարտաւ ինչպէս տեսիլ որոշէ:

Վաղարշապէս Կառապի պարտականութեան գետ պանին աստիպել զորտուղայն աւ որքա փաթիլ հասաւ: Եւ կայսրու հետ երկուստեք խօսակցութեան մ'ըլլաւ: Եւս խօսակցութեան զիտուր նիւթն, ինչպէս աստիպելովն կը կարծուի, Կառապի ինչ խանութեանց միանալուն խնդիրն է: Կառապի ինչ կառապի տէրութեան մեծ յոյս կու տայ որ քանի մը պայմաններով կ'ուրիշ պիտ'որ ըլլայ ինչ խանութեանց աստիպելովն միութեան կողմը շահիլ:

Կառապի կողմին դեռ թէ մը ժամանակ ալ Եւստիպիոսի միայն հարկուր ըլլալով, ինչ անպէտք: Եւս Կառապի օրենսդիր ժողովքն զահիլեց ինչպէս:

— Գլխավորապես իր արտադրած վերջին հաշվին նայելով իր իրական ստույգը 3 1/2 միլիոն եւ գանձի թղթերն 1 1/2 միլիոն աւելցնել է:

— Վարդգէս կը գրեն: Հոս առհասարակ կը յուսացուի որ Գեորգի խանին եւ հոստեղի անգղիական զենապանին մէջ եղած խտանկցութիւնները յաջող կ'ըլլա՝ պիտ'որ ունենան եւ պարսկական անգղիական խնդիրը խաղաղութեամբ պիտ'որ վերջանայ: Ի վերայ այս ամենայնի քանի մը նշան են որ պատերազմին դեռ երկուսն աւելան վախէ ու տան: Խանը շարունակ Գարսից բանակին համար քաղցիւղի պաշտանակներ կը բռնէ, միւս կողմէն ալ Անգլիայի նորէն 4 պատերազմական նաւ Գարսից ծոցը կը խրկեն: աս նաւերուն հետ շատ ալ — Բէն եւ Բազմամբեր պատերազմին տեղը կը խրկուին: Ես պարագաներս մէջ կը կարծուի որ Անգլիացիք Սեւ ծովէն ելելու ալ այնչափ պիտ'որ չփութան, այլ շատ կամաց պիտ'որ շարժին:

Ամսոյ 13ին եկած հեռագրական լուրսն նայելով Գեորգի խանը Լոնտոն պիտ'որ չերթայ, որովհետեւ իր եւ Անգլիայի զենապանին մէջ եղած խտանկցութիւններն յուսացուած ելքը չեն ունեցեր: Անգլիա պիտ'որ պահանջներ կ'ընէ որ խանը չեղկնաբ յանձն առնուի, ինչպէս եւ շահ իրեն յաջող իշխանութիւն տաւ:

ՍՆԳՂԻՍ

ԱՐՏՈՒ, 17 Փետրուարի: Ամսոյ 10ին պատգամաւորաց նստին առեն ամեն վերնաստիւնները հանդիսանալով լեցուած էին, որովհետեւ նոյն օրը Պր. Կալուպիլին եւ Լորտ Բալմորալդին մէջ առաջին անգամ — զուգահեռական դաշնակցութեան զայս իմաստը վաղ նորէն պիտ'որ վիճուէր: հանդիսատեսաց մեծ մասն առնակալաց խորհրդի բան անդամներն էին:

Պր. Կալուպիլին նորէն իր խօսքը կրկնելով հաստատեց որ աս գաշնակցութիւնն 1851ին Կեկեմբերի 22ին ստորագրուած է, որով Կալուպիլին Աւստրիայի խօսք կու տայ իր խաղաղական դաշնակցութեան պաշտանակները, եւ աս գաշնակցութիւնը նաեւ անգլիական կառավարութեան ծանօթ էր: Երբ որ ըսաւ. Ես ստրիա Ռուսաց դէմ մեծ զօրութիւն մը հանելու համար իր Խաղաղայի մէջ ունեցած բանակին մէջ մասն եւ քաշեց, խաղաղական տերութեանց մէջ քանին սկսան հոգի մէջ կնալ մնաւ, որ խաղաղութեան մը վախով. ան առեն Եւրոպիա իրենք հանդարտեցնելու համար աս գաշնակցութեան անոնց ցուցուց. աս բան Անգլիայի արտաքին գործոց պաշտօնէին ալ ծանօթ էր: Լորտ Բալմորալդին որն որ առաջին անգամ աս խնդրոյ վրայ խօսք եղած ատեն խորհրդին ուրացած եւ առաջին կարգ դրած էր, (Տես նախընթաց թուերնուս Անգլիայի հաստատութիւնը) հիմա խաղաղականաց որ երկու տերութիւնն (Աւստրիայի եւ Կալուպիլին) մէջ իրար գաշնակցութեան ծրագիր մը չկուած է եւ Անգլիա ալ աս բանը զիտէր, բայց ասոր ստորագրութիւն չէ դրուած: Ամսոյ 12ին նստին մէջ գարձեւոր աս խնդրին վրայ փնտրեցու եւ Լորտ Բալմորալդին ալ փախտի խօսք չկրնալով դադար, խաղաղականաց որ իրար պայտի գաշնակցութեան մը կը երկու կողմէն ալ անոր ստորագրութիւն դրուած է. բայց ըսաւ պատերազմին վերջանալով անոր դրութիւնն ալ ոչինչացաւ:

Ամսոյ 13ին պատգամաւորաց խորհրդեան մէջ դանձապետն ելեւմտից վիճակը ժողովականաց առջեւ դրաւ: Բոկէ կը տեսնուի որ անոնց տարի Անգլիայի մուտքը 71,740,000 սղերին ելեր է, իսկ ելքը 82,113,000 սղերին. պակաս 10,373,000 սղերինն ամառն ուր պարտքերով գոցուէր: Գանձապետը ծանօց որ պատերազմի պատճառաւ եկամտի վրայ դրուած նոր աւելցր պիտ'որ գաղթի, որուն ժողովականց մեծ հաճութիւն ցուցուցին, եւ առաջարկեց որ խորհրդանոյն 2,000,000 սղերին փոխառութեան հաշա-

նութիւն տայ, որպէս զի անով (1851ին գուրս արբուած նոր պարտքանութեան թղթերն եւ տուութիւն:

— Գլխաւորապէս Գանձապետն իշխանութեանց միանալուն վրայ հետեւեալ կերպով կը խօսի: «Գանձապետն իշխանութեանց վերաբերեալ իրեն զիջներուն յաջող կերպով մը լուծուած, Անգլիայն աս օրերս հաստատուած հաստատութիւն հարկէ վտանգի մէջ կ'ընայ: Բայց չենք տարաւորութիւն որ Գաղղիացոց կոչուէր սրատեսութիւնն պայտի երեւելի խնդրոյ մը մէջ իրեն ուղի տեսութիւնն մը պիտ'որ տայ, եւ կը կարծենք որ արդարութեամբ եւ ուղիք քաղաքականութեամբ բնութեան լինելոց մ'ի վախճանի Կալուպիլին որ իրենց հաճութիւնը պիտ'որ ընգոյնի: Եթէ գաշնակցութիւն Սուլթանին իրականց պայտի մեծ փաստն հաւանին, որն որ Գանձապետն իշխանութեանց միանալուն անհրաժեշտ յառաջ կու գայ, ուղեք ենք մարդաբէմուտ, որ յայտնի պիտ'որ երեւոյ ինչ պարտք տեղ պատերազմ ըլլած ենք: Եւրոպիայի շահը կը պահանջէ որ ան դաշնակցութեան վիճակն այնպէս մնայ, ինչպէս որ դարձեալ վերմացած էր, եւ ինչ պայտի երեւելի խնդրոյ մը մէջ իմեքնութեամբ չորտուի: Միւս կ'ընենք որ Անգլիայի պարագն է Օսմանեան տերութեան ամբողջութեան փաստը ամեն գործողութիւնն զէնի, եւ իր ըրած օրոշումն հաստատութեամբ պաշտպանել:

Անգլիայի աս ասարուտ խորհրդանոցին մէջ հետեւեալ երեւելի անձինք կը գտնուին. Պատգամաւորաց մէջ 6 ծովապետ, 2 հրամանատար, 3 նաւատորմի զորավար, 3 զորավար, 1 զորավար անգլիայ, 5 ուտրին զորավար, 23 գնդապետ, 33 գնդապետի տեղակալ, 23 հազարապետ, 111 փաստաւար, 8 զաւառապետ եւ 273 զաւառապետի տեղակալ: Մնացած պատգամաւորաց մեծ մասն երկաթուղիներու վարիչներ (Engineers) են: Եւրոպականց մէջ կը գտնուին 11 ծովապետ, 2 նաւատորմի զորավար, 8 հազարապետ, 1 զորավարի տեղակալ, 8 ստրիա զորավար, 33 գնդապետ, 5 զնդապետի տեղակալ, 4 հազարապետ, 77 զաւառապետ, 87 զաւառապետի տեղակալ:

Անգլիական զրամատակարարն տուած վերջին հաշիւն աս է. գուրս տուած թղթէ ստակը 18,873,205 սղերին (անցած ամսուանին համեմատութեամբ 300,000 պակաս) իսկ հեշտական ստակը 9,979,246 սղերին (անցած ամսուան հաշուէն 160,730 սղերին պակաս):

ՌՈՒՍՍՏԱՆ

ՌՈՒՍՏԱՆ արտաքին գործոց պաշտօնարանին գուրս տուած լրագրին Կեկեմբերի թիւերը տերութեան 1855ին ունեցած ներքին վիճակին վրայ մանրամասն անդեկութիւններ կը բովանդակէ: Աս հաշիւներուն նայելով նոյն տարի ռուս աղքատ 372,053 զինուոր պատերազմի ծառայութեան համար տուէր է. ասոնցմէ դաս 366,902 տղաքին զօրք եւ խնդանութեան, ընդ աւելն 733,955 հոգի: Ասոնց վրայ աւելցնելով տերութեան միջնակարգներուն եւ ուրիշ արտաքին կարգի դրութիւնը համար բնութեան անձինքը, Ռուստանն նոյն տարին 1,050,000 հոգիէն աւելի պատերազմի համար ծառայող մարդ ունեցիր է: Տերութեան պատերազմի համար ըրած իրական ստակի ծախքը 6,600,000 սղերին հասեր է. ասոր պաշտի նուազ ըլլալն անկէ յառաջ կու գայ որ, արդէն յառաջագոյն պատերազմի հարկերը եղած բաները տերութեան միջնակարգներուն մէջ պատարտ էին: Նոյն տարին Ռուստանի բանակին 300,000 հոգի մտեր, եւ գրեթէ նոյնչափ բանակներն ինչ տրուէր են: Աս բանակիւնց մէջ ամենէն աւելի ծախքի պատճառաւ կողմերը Սիպերիա քաղաքներն ելեր են: Ռուսաց կոյսրութեան մէջ որմտորք եկեղեցիէն դաս հետեւեալ կրօնները կը գանուին: Հռոմական ուղղափառ

2,770,509. (աս հաշուէն մը Էքսատան տուած չէ). 1,928,500 աւստրիական, 1,125,000 չեքայ, 2,850,000 մահմետական. 154,000 Պաշտպան. ընդ աւելն 8,399,000էն աւելի:

— Այսչափ եկած լրերը կը ծանուցանեն թէ Վորշաքով իշխանն իր հիւանդութիւնը պատճառաւ բերելով իր հրաժեշտը տուէր է. միանգամայն իր Բեղարպուրի պաշտօնէից հետ ունեցած կարծեաց տարբերութիւնը կայսեր ծանուցել է: Իշխանն իր խնդիրն ընդունուելուն պէս Կեկեմբերի ծանուցողութիւն պիտ'որ ընէ:

ՊԱՐՍԱԿԱՆՆԵՐ

ՊԱՐՍԱԿԱՆ. Եւրոպայի 16ին գրուած լրերը պարսկաստանի պատերազմին վրայ հետեւեալ տեսեցեկութիւններ կու տան: Պաշտպան անգլիացի շոգեւորներ եւ բեռնակիր նաւեր կու գան անգլիական բանակին համար նոր զօրք ամենաւ, որոնց թիւը 20,000 պիտ'որ ըլլայ: Հնդկաստանի բանակին զօրքերը մուրս պիտ'որ շաղկապին, որպէս զի կարող ըլլան աս պատերազմին բաւական ըլլայ: Պաշտպան նաւատորմին հրամանատարը Պոլսու պայ եկաւ. եւ քննարկ աս հասարակ կը կարծուի նորէն եւ պիտ'որ չլսանայ. փասն զի իր վրայ խնցնէր կը ձգուի որ Աղաքներ զբաղեան (ցումարային զօրաց հրամանատարին) շանսաղով եւ խնդանութեան նաւերը չերկելով, Գարսից մեծ գունդ մ'իրենց թիւանութեանը կարող կ'ըլլա՝ փախչել: Պաշտպան քով եղող անգլիական զօրքը քաղքէն 1 1/2 մղոն հեռու պատնէշներու մէջ բռնակած են. ասոնց մօտ 12—15,000 պարսիկ զօրաց գունդ մը կնցած է եւ կը պատրաստուի բանակը ծովեզնքէն երկու մղոն հեռու ըլլալով պաշար եւ քաղաքներ կրնայ շատ դժուարութեամբ կ'ըլլայ: Պոլսու մէջ 5000 զօրաց համար խրճիթներ կը պատրաստուին եւ մօնաւոր պաշարակիր զօրաց գունդ մը կը կոչուէ:

Գլխավորապէս վրայէն եկած լրերուն նայելով Անգլիացոց փնտրի Պաշտպան այնչափ աղէկ չէ. ձմերուան յուրսն իրենց մեծ փետուր կու տայ, մանաւանդ ձիւոր զօրքին: Քիչ մ'ուրք սասանի ստիւնն եւ հիւանդութիւններն ալ նոյն տեղը կ'ենան անկարելի կ'ընեն: Բայց միւս կողմէն Գարսից թաղաւորին փնտրի ու շատ աղէկ չէ: Անգլիացիք երկրին շատ փնտրեցեղան հետ հաղորդակցութեան մէջ են, եւ դանմար թաղաւորին դէմ կը գրդուին. շատ թաղաւորական զեղէ իշխաններ Դաւաւտին շահին փախ ելելու հոգեւ են, եւ աս խորհրդին յաջողութեան, հիմակուան պատերազմը մեծ յոյս կու տայ: Նոյն իսկ շահին եղապիւն որն որ 1853ին մահուրէն աղաւթով Պաղատա եկած է եւ Անգլիայէն տուած 1800 սղերին տարեկան թոշակով կ'ապրի, եղբոր փախն ալ տեսած է: Ես պատճառներու համար շահը Գեորգի խանին նոր հրամաններ խրկեց, եւ իրեն ընդարձակ իշխանութիւն տուաւ որ Լոնտոնի մէջ հաշտութեան զեղի հանէ:

Գեւեթեան անցած ամսոյն 10ին Հեփթալի Մեւլա լրագրին կը գրեն: Գարսից թաղաւորն Անգլիացոց դէմ որբաղան պատերազմը հրատարակեց. Կոյսրական տերութեանց զենապանները ընտանցին որ աս ժողովական կրօնամոլութիւնը գրգռող դրոշմն եւ մնայ, բայց կարելի չեղաւ: Գարսից կառավարութիւնը վերինը ապահովութիւնը որ տակէ քրիստոնէից ոչ կ'ենացն եւ ոչ ընկն փետ մը յառաջ կու գայ: Ամեն պաշտօնատար կարգաւորը (Էփեա) եւ փոխարքան ինքաւորական միջինը ժողովեցան եւ 30,000էն աւելի ժողովուրդ միկիթին աղէկ հրապարակեալ եւ շատակ ամիսները լեցուցան: Քաղաքը գրեթէ բոլոր օրը տեսնէ եւ Լորք միկիթին չորս անկիւնը շահին մէջ հրապարակեալ կարգաւորեցաւ, որուն մէջ նախ ծանուցուցաւ որ Գարսիստան ամեն տերութեանց հետ բարեկամութեան մէջ է բաց ի

Անդրապատկան. եւ. առ ակնարկեալ Տեա իրաւունքն կրու-
նայն պատճառները լսելէն ետեւ ժողովուրդը
կը յորդորէր որ ամեն հասարակ եւ հայրենայ
համար ինչք եւ կենսի վրէժն: Աս հրապարակը
նաեւ տեղութեան 40 մեծ քաղաքներուն մէջ
պիտ'որ կարգադրուի:

Սուրբ կառավարութիւնը Պարսկաստանի
դէպքերուն սաստիկ մտադրութիւն մը կ'ընէ.
Պարսից թաղաքներէն Մազանդարան գաւառը զոր-
քով բռնելու հրաման ընդունելէն ետեւ, նոյն
տեղը խրկելու մեծ բանակ մը կը պատրաստէ.
Դաւադարան զօրաց բանակաւորը խիֆթընէ ելի-
վան փոխից, որպէս զի Պարսից սահմանին մօտ
գտնուի: Նոսեւ կիլան գաւառին Էնդէլի քաղաքը
շատ դէնք խրկուի:

Պարսից պաշտօնականներուն մէջ առ որեւոր մեծ
վեճ մը կայ, որուն նիւթը մ. 600,000 դիւմէնին
անկրկնելի ըլլալն է: Աս գաւառը Պարսկաստանի
քաղաքներէն կէս մը տուրքի պէս կէս մ'ալ ժո-
ղովուրդը տէրութեանն օգնելու համար ինքնակամ
ապով ժողոված էր. եւ հիմա չի խոցուիր ինչ
ուր է: Գիւնպետը կը պնդէ թէ ժողովուրդապետը
(Էմին) ժողոված ոսակներն գաւառապետներուն
յանձնած են. ասոնք կ'ըսեն թէ ելեւմտից պաշ-
տօնէին խրկեցին. պաշտօնէին կը հաստատէ թէ
ինքն ալ պատերազմի պաշտօնէին տուաւ. վեր-
ջագետն առ ալ կը կարծէ թէ փոխարքային տուած
ըլլայ. աս ստոյգ է որ զրաւն անկրկնելի էրաւ
է եւ մէջ մ'ալ պիտ'որ չդառնուի:

ՃԵՆԱՍՏԱՆ

ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ ԵՎ ՎԵՐՔԻՆ ԵՐԵՐ ԺՆԱՅԷ ԴԻԿ-
տեմբերի 22 կը հասնին: Չասոնք բերող շոգե-
նաւը գետին վրայ երկու ճենական նաւախոր-
միքներու պատահեցաւ, որոնք իր վրայ յարձա-
կեցան եւ քանի մը հոգի սպաննեցին ու վիրաւ-
րեցին: Պանդոն քաղաքն անդրկովստան նաեւրէն
անդադար կը ստեղծուի, եւ կը կարծուի որ
քիչ ժամանակէն բոլորովին աւերակ պիտ'որ
գտնուի: Միւս կողմանէ ճենայ Մանուկները
Հոնկոնկ փախած սոցաւաքներուն թողութիւն
եւ առաւ փորձարարութիւն կը խոստանան ինչ
նոյն քաղաքն մէջ եղած անդրկովստան ստացուած-
նէրն պրեն եւ իրենց տեղը գաւառն: Ամենայն
մէջ հրատարակուող անգլիներն լրագրին նոյն-
ով, ճենայ կայսրը Պանդոնի գեպքերը լսի է
եւ խոզաղութիւն ընելու միտում կը ցուցնէ:
Ասոր համար մասնաւոր պաշտօնատեղեր մը պատե-
րաւորն տեղը խրկեց եւ իրեն ընդարձակ իշխա-
նութիւն տուաւ որ ստարականաց հետ գետու-
թիւնը վերըցընէ, եւ եթէ հարկ ըլլայ, Գան-
գոն քաղաքն ամուսն բանայ: Հոնկոնկի մէջ Կեկ-
տեմբերի 30ին լուր տարածուած էր թէ Եհէյ
(Գանդոնի կառավարը) վար առնուած է. իրեն
տեղը Է. Էհանկ անուանուած է: Աս քաղաքին բնա-
կիւնը միշտ փոխի մէջ են որ իրենց տներն ու
միջնակները կրակի պիտ'որ տրուին, ասոր հա-
մար մէջերէն գտնուի մը քաղաքացի զորը հա-
տաւորին եւ կրակ մարելու ընկերութիւն մը
կազմեցին: Ճենայ կառավարութիւնն անդադար
յայտարարութիւններով ժողովուրդն օտարակա-
նայ գէտ' կը դրուէ, եւ Հոնկոնկ կրակեղէն
սանկը կը գետարցընէ:

ՌԱՍՏԱՆԱԿԱՆ

ՄԱՍԻՍԵՆ

ԳԵՂԱՐԱՆԻ ԳԵՂ:

Հեղուեալիս զնուր իր տղատեմբերը դեռ
չտապած, զորն որ ձեռք բերելէն ետեւ միշտ
հաստատուն պահէ, Աղդորի քաղաքին մէջ կրի-
վի օժուածն կուտար մը կար, որն որ իրեն
յանձնուած իշխանութիւնը շարի գործածելով,
ամբարշտութիւն մը ստեղծելու բռնադատութիւն
կրկնէ: Իրեն վճիռներուն կ'առաջնորդէին կամ

շահաւորութիւնը եւ կամ իր քիմքն ու հաճոյքը:
Ամուսնի բոլորովին հեռու էին արդարութիւնն
եւ իրաւունքը. դատաստանական վճիռները դրա-
մով կը գնուէին, անմեղները գտնի պատիւն-
քով կը պատժուէին, իր պաշտօնները առանց
պատժուելու ամեն տեսակ անօրէնութիւն կը
նշէին, եւ բոլոր բնակիչը խողոված եւ սուր-
ստիման մէջ էին:

Ըսիկա անգլիական վրայ պլանիւտիւնիւն
ալ աւելցուց: Հրապարակին մէջ ցեց մը կ'անդ-
նիլ տուաւ, փրան ալ խոյր մը, եւ միջոցան
պատժով հրամայեց, որ ամեն անկից անցնողը
անոր ստիմն դրուէ ծո՛ւէ, եւ ցանի իրբեւ նոյն
իսկ իր անձը մեծարէ:

Նոյն կողմերը շինական բաղլ տնկեղծար. եւ
սոցաւաքիս անձ մը կը գտնուէր Կուլիբիմ Կեկ
անուամբ: Ասիկա իր քորքիւրուն համար Աղդորի
գալով նոյն հրապարակը հասաւ, եւ ցեցը ու
վրայի խոյրը տեսաւ. վրայեան մը ծիծաղելով
եւ զարմանալով կ'ըսէ նայելէն ետեւ, ինչ ը-
լալ զգիտնալով եւ իմանալով ալ հրապարակ-
թիւն շահնալով, անհոգութեամբ եւ փառելով
տուրիւնն անցաւ գնաց: Գցին եղած անպատու-
թիւնն եւ խիստ հրամանին զանցաւորութիւնը շուտ
մը կատարարին անկանքը հասաւ, որն որ կատ-
ղած հրամայեց, որ յանդուրը շուտ մը բռնէն:
Նորոր իրեն առջեւ բերուելով, պիտ'որ գաւառ
կերպարանքով զնկին բնդունելու, ինչպէս որ
անագորոյն միտք մը կ'ընդունէ, որն որ ցած հոգ-
ւով ու իր իշխանութեանը արտաքին կարգի փոխ-
խնդիր ըլլալով՝ ստեղծել կը կատարէ երբոր իր պա-
տիւն ուրիշէն կը նախատուի: Անշարժ իրեն նայե-
լով եւ խողոված ալ բերէն ու բորբոքած կրեւ-
նիւն կրակ ու բոց արձակելով, «Ասանկ, ան-
օրէն, ըսաւ իրեն, ասանկ կը պատուես հրաման-
ներս, ինչպէս յանգ գնեցար զիստնալով, Էնդէյ
կայսր իմ իշխանութիւնս ժողովութեամբ ուրի-
տակ անուել: Լաւ է ուրեմն, ասոր բոլոր ծա-
րութիւնը պիտի ցգաս, անդամ' եւ օրիշներուն
տխուր օրինակ պիտ'որ ըլլաս, որ իմ պատիւս
անպատիւ չ'անուարդիր: Կուլիբիմ Կեկ առ յան-
գիմանութիւն վրայ զարմանալով, բայց միանգա-
մայն տուանց վախճալու ու պլլալու, ինչպէս որ
ամենեւին յանդուրի մը համար խիղճը զարնու-
անմ մը կ'ընէ, համարձակութեամբ հարցուց, թէ
ինչ բանի համար կ'առաջատանուի: Ասոր պատ-
ճառն իմանալով, իրեն անանկ պլանիւտիւն բռն
եւ ինչպէս, որ չկրցաւ իր ծիծաղը բռնել: Կուլի պա-
տարանակց որ հրամանը չէի զիտել, ետքէն ալ
շինական համարձակութեամբ վրան աւելցուց, որ
երազիս մէջն ալ չէի մոռնած, որ ցցի մը ուղտը
է բորբո, տայ, եւ առանց գլուխը բանալու անոր
տալիւնն անցնելը քրէտիտն յանցանք ըլլայ: Չայ-
րացած դատաւորը ու կ'անախաւ հեղուեմբերուն
վրայ վերջին աստիճանի կատեղեցաւ, եւ պատա-
խանին իրաւաւորութիւնը զնկին ալ աւելի խնայ-
հեցնելով, աւելի եւս կը մեղի գնէր: Հրամայեց
որ զնկին ամենէն խաւարչոյն բանտը դնեն, եւ
հոն շղթանակով ծանրաբեռնած իրեն վրէժիւն-
դրութեանը սպասէ:

Խոստում եւ դողողալով մոլորէն հարցար ու
մէկ նորահայտ շարժարաններ կը մտածէր, որ-
պէս իր կատարութիւնն աւելի եւս վարձուելի
օրինակով մը մոլորեցնէ: Երբոր անսրտութեան
մէջ կը ծփար, մէկն էր դալ շարժելով, որն որ
համարձակեցաւ նաեւ կ'անէն ինչպէս, որ զնկը կա-
կողնէ եւ խիղճ Կեկին կուտուելուն համար թո-
ղութիւն տանու, իրեն խորհուրդ տուաւ որ փոխ-
խնդրութեան բարբոքին նոր ու խիստ վարձու-
րելի կ'անալ մը չ'առնեցնէ: Անոր վրայ բաց ի
ալիշ բաներ ըսելէն, սխալ անոր զարմանալ
յաջողութեամբն ալ գովել, զորն որ նեւ նե-
տելու եւ միշտ ուզած նպատակին տարհոյժու-
թեամբ հարցնելու մէջ ունէր, եւ փրան առ ալ
աւելցուց, թէ ինքի շատ ցաւալ կու գայ, որ
պիտ'որ քաջ անձ մը տանի խիղճութեամբ մե-
նի: Աւելեւ շատ արեւ, ըսաւ, անդալ զատու-
ալ:

Իր, ասոր փորձը տեսնելը եւ եթէ նպատակին
կը հանգիստեմբեր արտաքին, բայց եթէ վախճալու
ըլլայ՝ ոչ որ զնկը մահալին պիտ'որ աղատէ:

Կուլիբիմ շարժ տար արտաքին մէկ հատիկ
արդի մ'ունէր, զորն որ շատ կը սիրէր: Աւտո-
յանուորը կ'արձեց, որ իր կատարութիւնն արիշ
կ'անախաւ չիկրեար յագեցնել, բայց եթէ խիղճ
հարցը իր տղան իր սեղահանն ձեռքով խոցելու
փառնուի մէջ ձգելով: Անոր համար հրամայեց,
որ տղան անմիջապէս իրեն բերեն, եւ հրապարա-
կին մէջ անոր զնկուն վրայ խնձոր մը դնեն, եւ
հարցը մահալին ապաւնելու համար՝ նոյն խնձորը
որոշ հեռաւորութեան մը մէջ մէկ նետածգու-
թեամբ վարեն: Եւ ինչ հարցը պատիւի բարարա-
տակուն պայմանէ մը վարձուելով պաղեցաւ մնաց-
աւելի յանձն կ'առնուի ուրիշ հարցար ու մէկ վիշտ
կրկն, քան թէ պիտ'որ անագորոյն փորձով ինքը
զնկը փառնուի մէջ ձգել: Ըստեղին պատիւի ա-
նիւրաւ պայմանէ մը վարձուած պարագայ տեղ կը
ջանուին դատաւորը հաւանեցնելու որ նետը ու-
րիշ տեղ ուղղուի. անգուլի շատ կ'ուրախանար
իր պատիւի բարբարոսանին գիւտին վրայ: Ըս-
տակուն տակուց, որ կամ տուանց ուրիշ բանի
մը առ փորձն ընդունի, եւ կամ չէ նէ անմիջա-
պէս պատժուի ահա տարուի: Աս վարձուելի անձ
կուլիբիմ մէջ խիղճը վրայեանին մը մէջ հարցար
ու մէկ մտածմունքներ կ'ունենար: Մէկ կողմանէ
սարսափելի փառնուելու երեւակայելով կը դողար,
անանկ կ'երեւակայէր որ մատաղ տղուն նոյն
իսկ իր ձեռքը խոցուի, արեւն մէջ թա-
լուիլն էր. հոգեվարքի մէջ ստողլուիլն արեւն
կը անտէն, մէկալ կողմանէ ալ կ'երեւակայէր ան
խիղճութեամբ, որուն մէջ պիտի գտնուէր տղան
իրեն մեռնելով, եւ ասանկով սարսափով ու տա-
ռապանք կը ընցուէր: Ըստեղին պատերազմի եւ շիտ-
թեմբերուն մէջ, որոնք մէջ անմանկ ձայն մը
բախտ. պէս եղաւ, որն որ զնկին առ անորոշու-
թիւնէն հանեց: Քու որդի կ'որոշուած է, կ'ըսէր,
եթէ աւելի գէտ' կ'ենալու ըլլաս. քու մահալ-
նէ կ'ուրք ալ չիկրեար տարիլ, ինչն ալ շատ մը
պիտ'որ մեռնի կամ ցաւեն եւ կամ թշուառու-
թիւնէն: Եւ ան լուրով դուս կ'ընաւ զնկը փոր-
կել: Ըստում արդար է, ինքը անոր եւ քու ան-
մեղութիւնը առանց օրիւնութեան չիկրեար: Աս
մտածմունք վրայ ինք զնկը որոշեց, եւ դատաւ-
րին դատնալով համարձակութեամբ. Արդ, ըս-
է, ըսաւ իրեն, ո՞նտորմ, վերջուրէս բալձանք
պիտ'որ կատարուի, կ'ընդունիմ ան վարձուելի
պայմանը, հոս բերէք աղւն ու նետեր:

Կատարուն իր խիղճուածներուն հետ ընկի-
ւորացած հրապարակը կ'ընաւ. խիղճ տղան հոն բե-
րելով ցեցին կը կուտէն, եւ շարժարան խնձորը
զնկուն վրայ կը դնեն. հրապարակին մէկ կողմն
ալ խիղճ հարցը կը բերեն, որուն երեսին վրայ
ամենապարհաւորը զարմանքներ նկարուած կը
տեսնուէին. շորս կողմը ամեն տեղ ժողովուրդեան
անխի. անհամար բաղմութիւնը լեցուցաւ: Անու-
գորոյն կրիւնէրն արեւն սկսած էր վերբերու. մէջ
շար եւ անօրէն ուրախութեամբ մը խոյրալու,
իսկ ժողովուրդուն մէջ ամեն կողմանէ սարսափ-
ման եւ ծածուկ անեղքներու շարք մը կը լուրէր.
մատաղահասակ տղան կը դողդոջի եւ պատառուաց
հեղեղ մը կը թափէր. աւելի եւս կը դողար
դժբախտ հարցը, եւ ստարակուն խիղճով սիր-
ուր կը զարնէր: Բայց վերջապէս օգի առաւ եւ
ինքը զնկը քաջալիւնք եւ ալիւնն ու ձեռու-
նէրը կրկնեց օղկուց. Կուլի Ատուած ողորմած,
կանչեց, Կուլի Ատուած արդար, Կուլի ուղղէ ու
կատարէ: Հարուածը: Աս ըսելով հաստատուն
բաղմունքով աղեղը կը լարէ եւ նետը կը դնէ.
արդարան մըն է կը փրկի բոլոր հրապարակին մէջ,
եւ խոր լուրսին մը անոր կը յաջորդէ: Կեկ
հաստատուն հայեցուածով նպատակին կ'ուղղէ,
լորը կը քաշէ եւ նետը կը թռչի կ'ընկնայ: Հան-
գիտանականներն ունեւ ալիւններն կը խոտորհ-
ցնեն եւ վարձուած նոյնը կը դուրս. ամեն
ալ սրտերինն ալիւններն հեռ միտուցած հե-

